

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

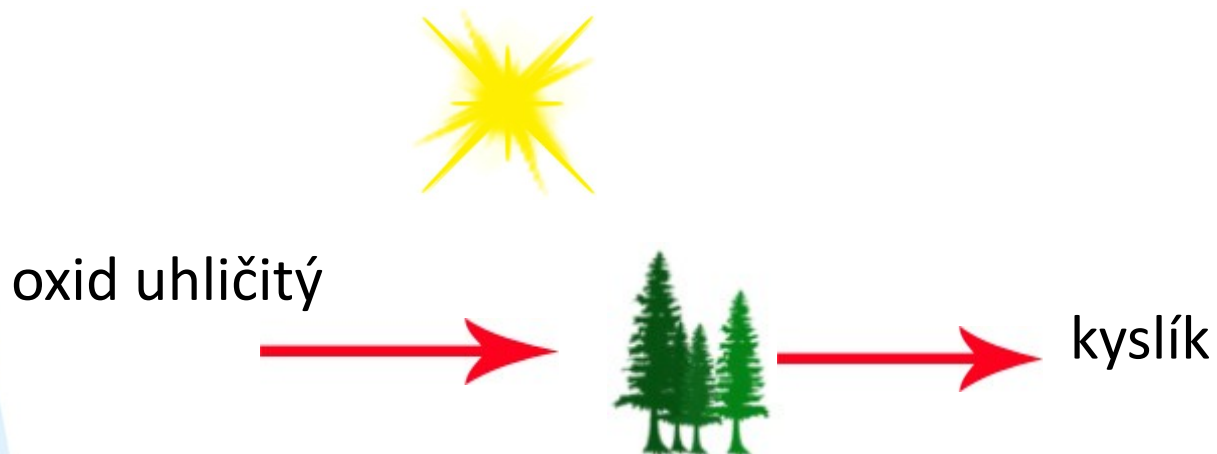
ŽIVÁ PŘÍRODA

ROSTLINY

Společné znaky rostlin

- Zdroj kyslíku na Zemi
- Spotřebovávají oxid uhličitý a uvolňují kyslík
- Kořeny jsou spjaty s půdou
- Dýchají všemi částmi těla na světle i ve tmě

Rozmnožování rostlin kvetoucích

Rostliny se rozmnožují semeny, která jsou většinou jsou ukryta v plodech.

Podzemními částmi

oddenek

cibule

hlíza

Nadzemními částmi

→ *odnož (šlahoun)*

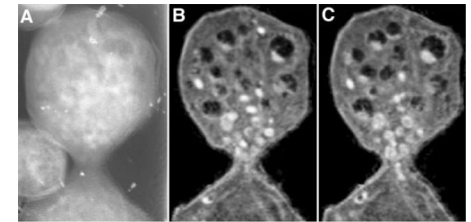

Rozmnožování rostlin nekvetoucích

Výtrusy (spory) → *např. řasy, mechy, kaprad'orosty...*

Dělením (pučení) → *kvasinky*

Řízky → *Některé rostliny částmi listů, stonků nebo kořenů*

Části rostlinného těla

Nadzemní části

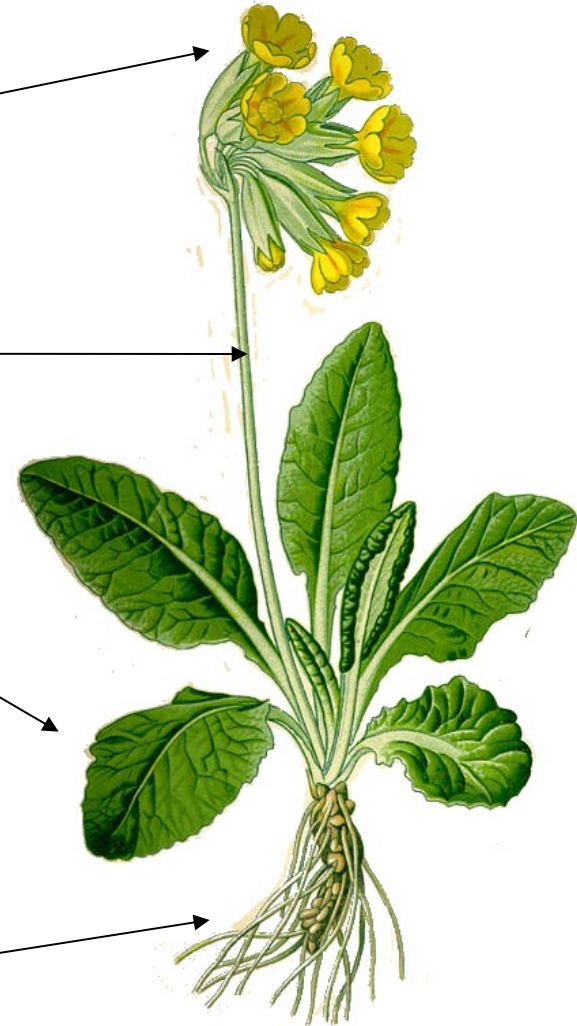
Květ

Stonek

Listy

Podzemní část

Kořen

Rostlinné orgány

jsou dvojího druhu

vegetativní: kořen, stonek, list - zajišťují výživu a růst rostliny = její **přežití**

reprodukční: květ (tyčinky, plodolisty), plod (semena) - zajišťují **rozmnožování**

Kořen

je vždy nečlánkovaný a neolistěný

Funkce:

1. zakotvení rostliny v zemi
2. příjem H_2O a minerálních látek
3. ukládání zásob

Typy kořenů:

1. Kořen hlavní s kořeny postranními – dvouděložné a nahosemenné rostliny
2. Kořeny náhradní – hlavní kořen zakrní a vyvíjejí se stejné náhradní kořeny, které netloustnou a jsou všechny stejně dlouhé – jednoděložné rostliny.

Morfologie kořene

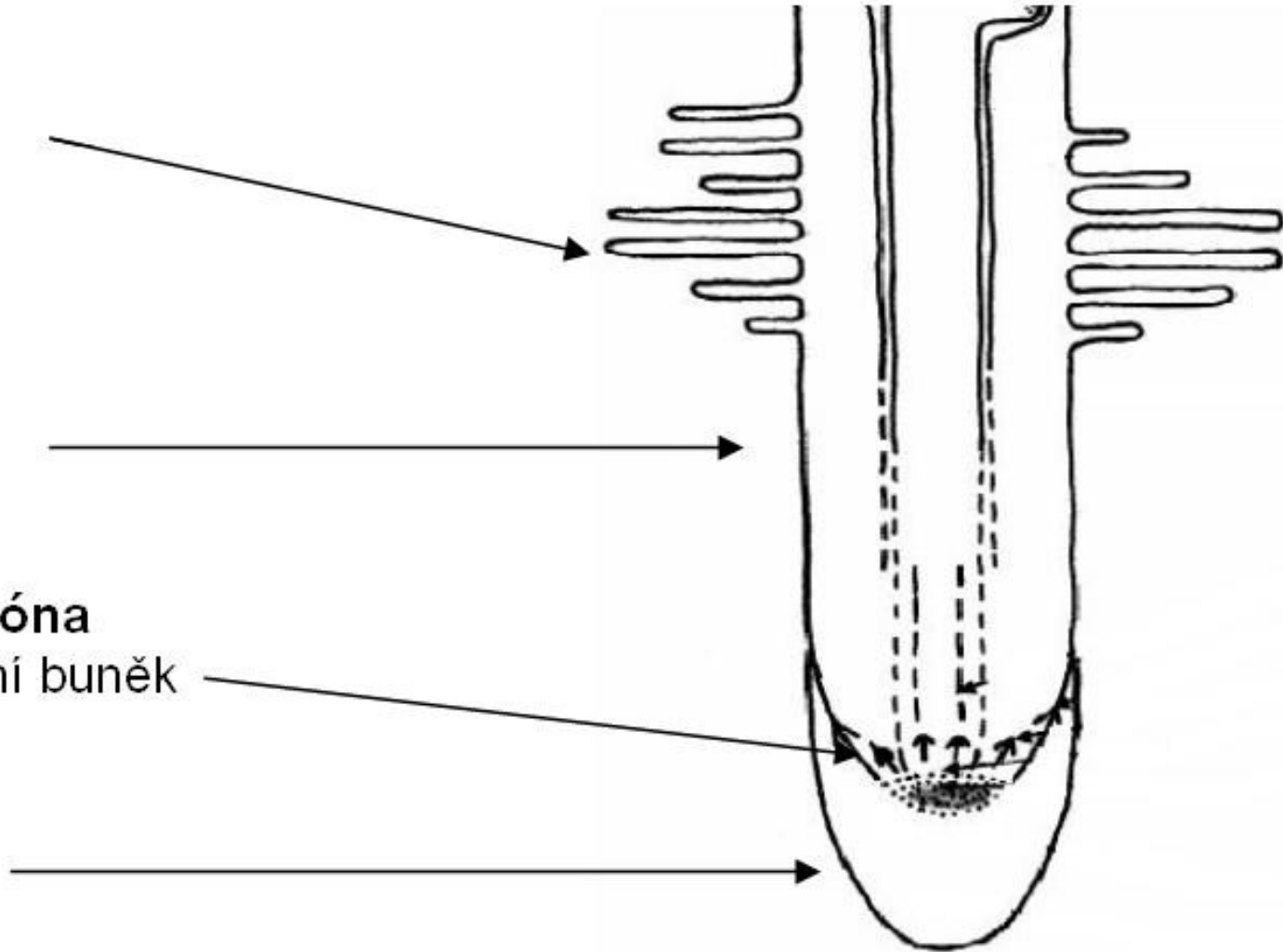
Stavba kořene - podélná

Absorpční zóna
s kořenovým
vlášením

Elongační zóna,
prodlužovací růst
buněk (milimetry)

Meristematická zóna
meristémy – dělení buněk
růst

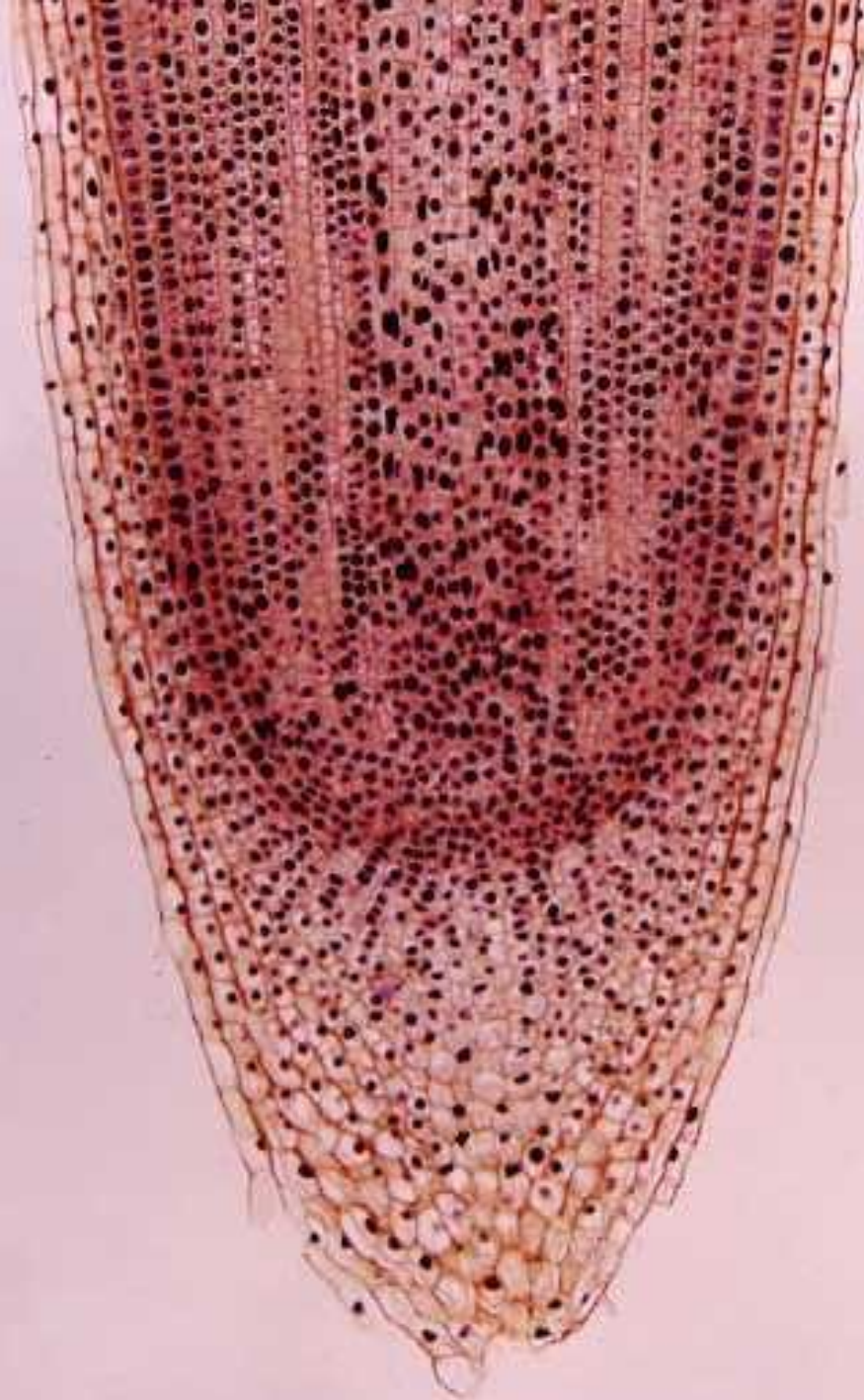
Kalyptra
kořenová čepička

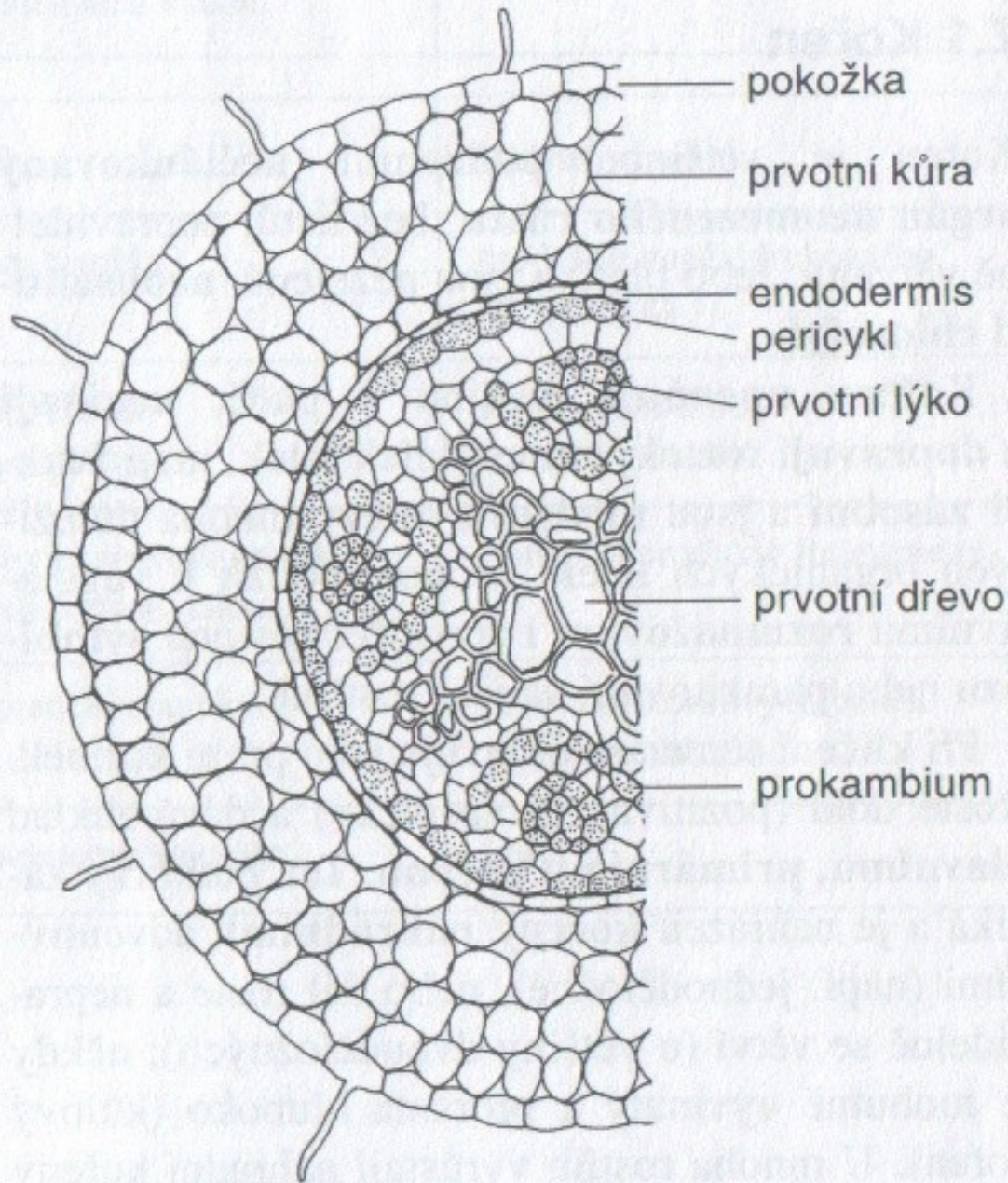
Kořenové vlásky

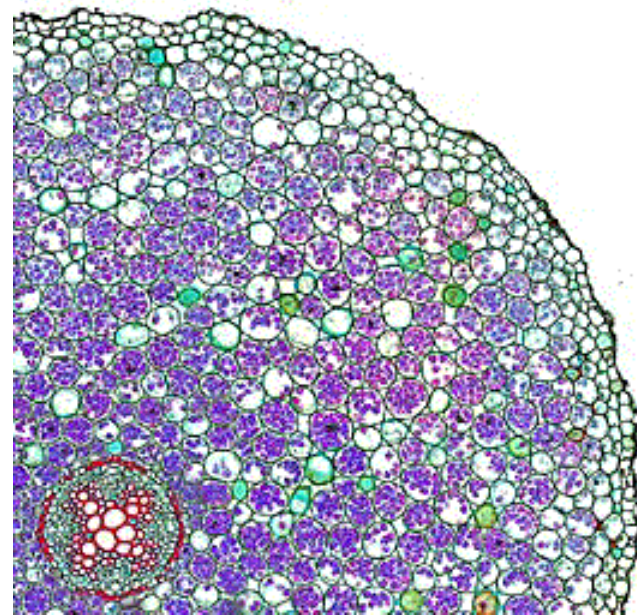
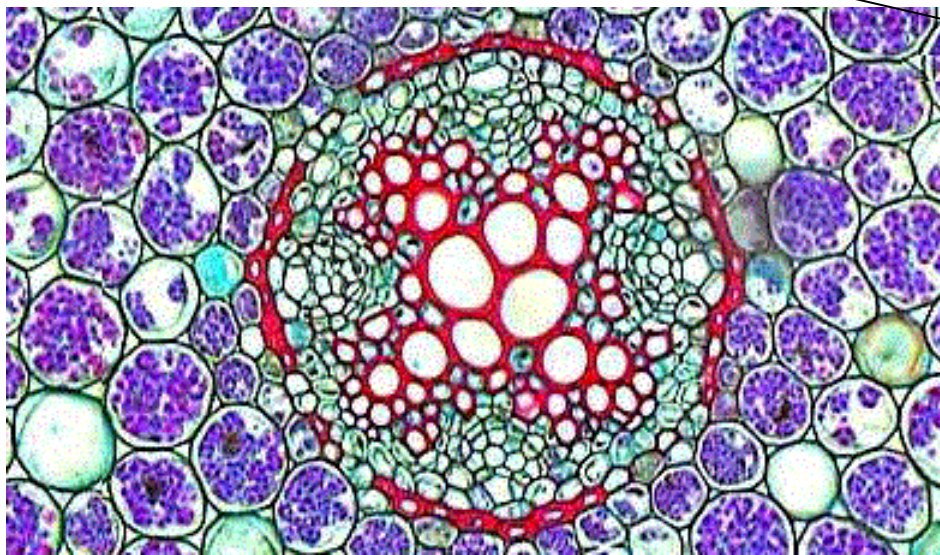
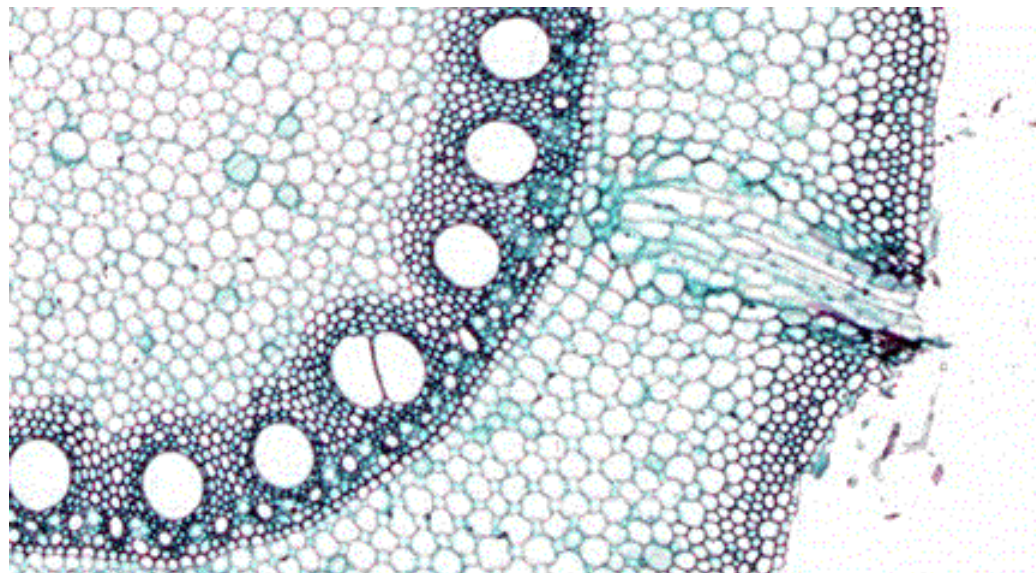
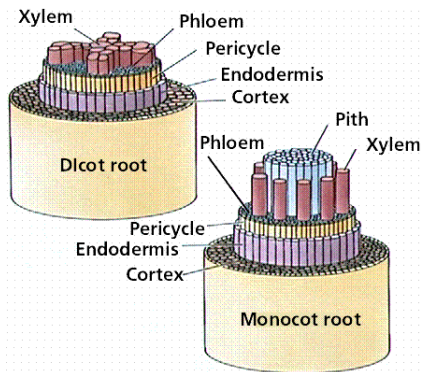

Kořenová čepička

Anatomie kořene

Anatomie kořene jednoděložných a dvouděložných

Přeměny kořene

dužnatý kořen - mrkev, petržel

bulva řepy

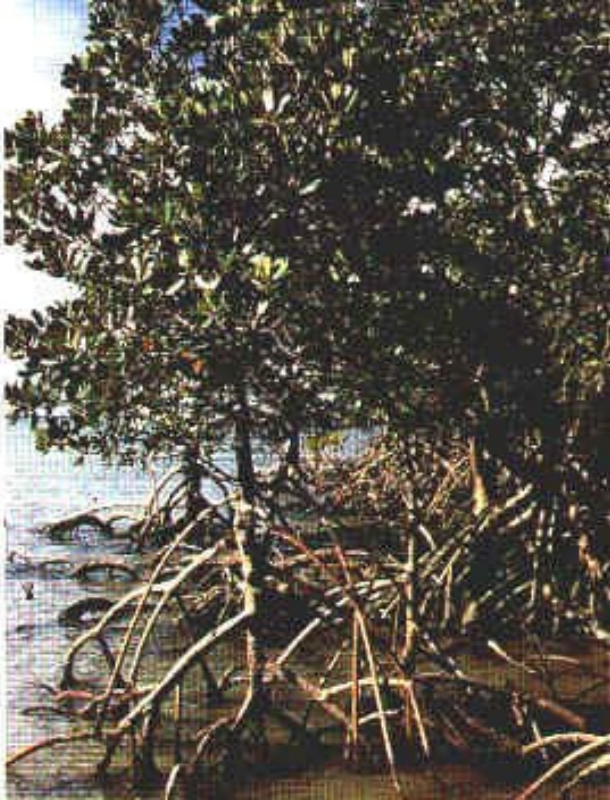
kořenová hlíza - jiřina, orsej

vzdušné kořeny - mangrovové porosty

haustoria - jmelí

příčepivé kořeny - břečťan

Přeměny kořene

Vzdušné kořeny mangrovových porostů

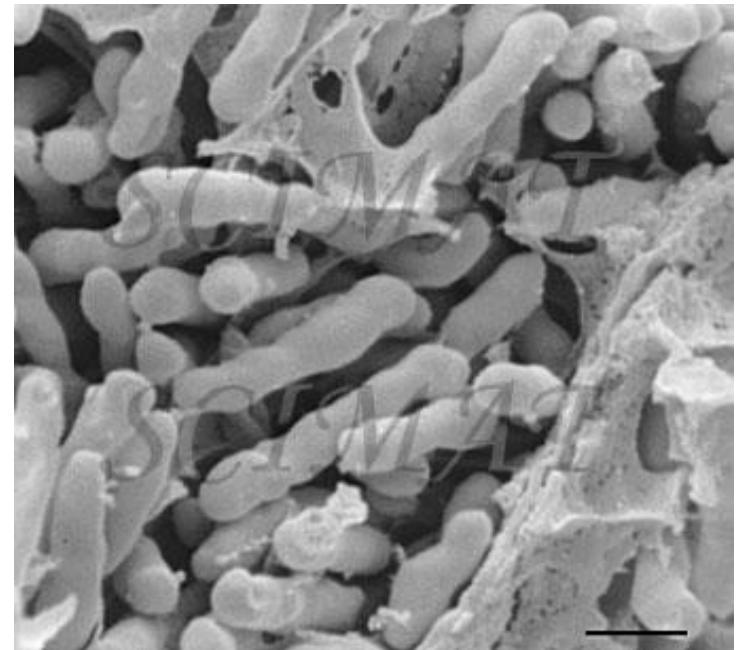
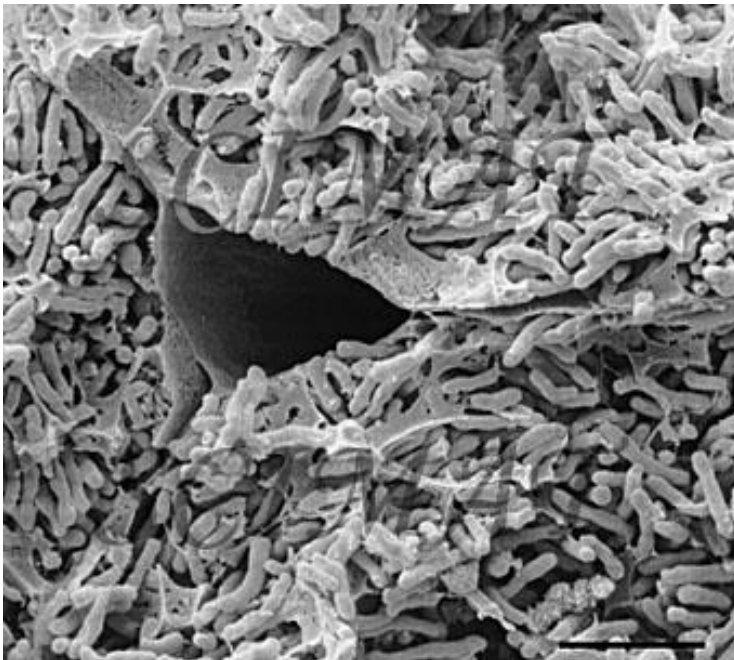
Jmelí bílé (*Viscum album*)

Kořeny bobovitých rostlin

detail

Na kořenech
bobovitých rostlin
(na obr. sója)
vznikají hlízkky
(noduly) s
bakteriemi
schopnými vázat
vzdušný dusík

(a) Prop roots

(b) Storage roots

(c) "Strangling" aerial roots

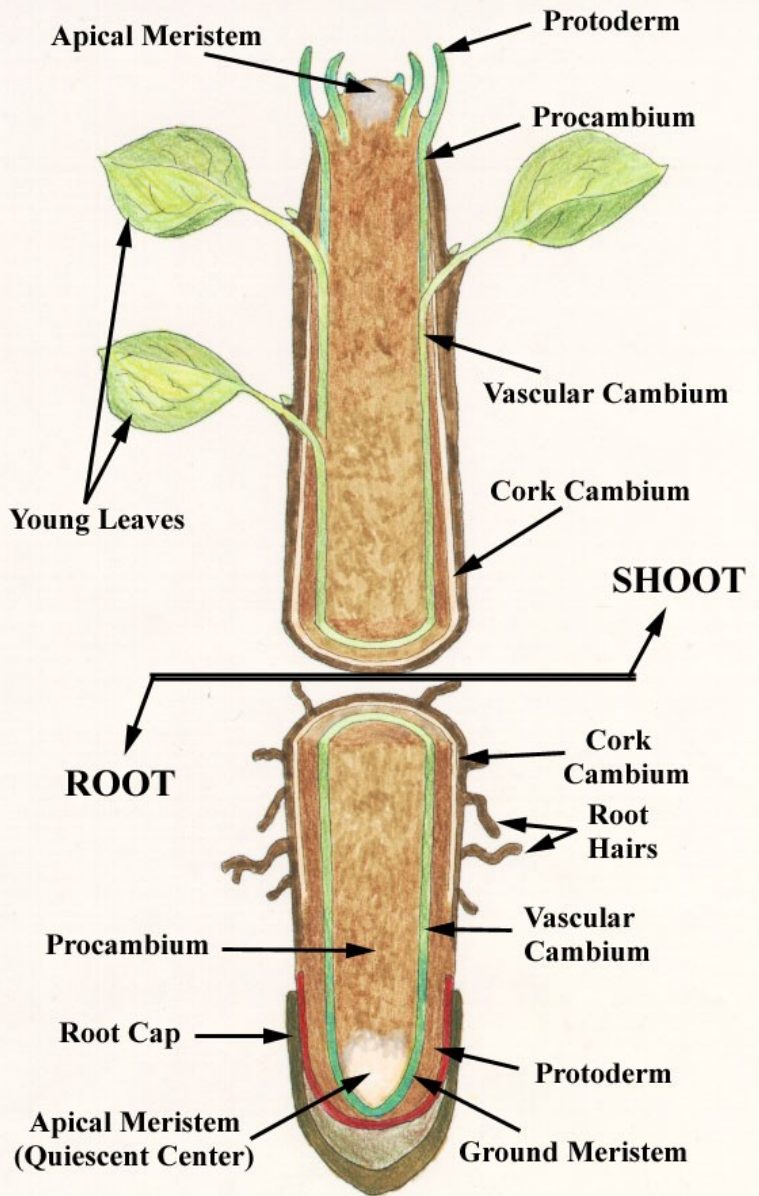
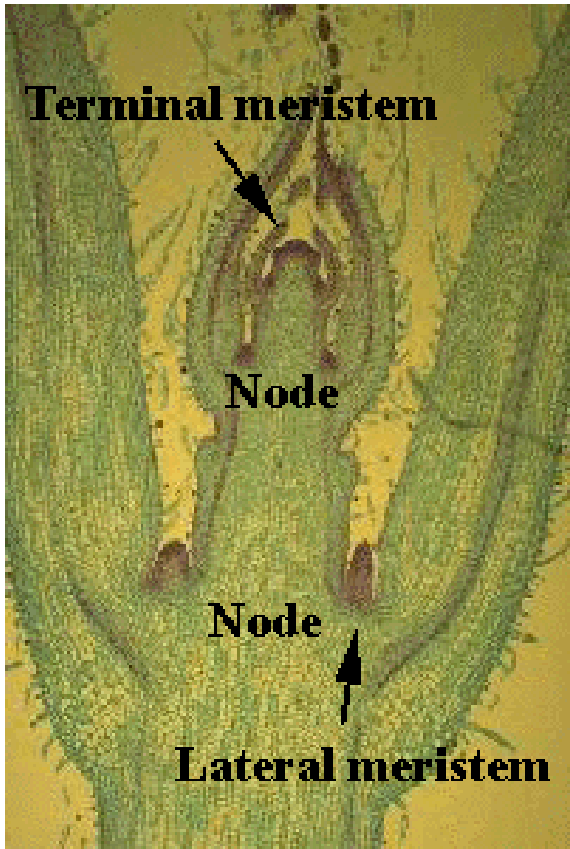
(d) Buttress roots

(e) Pneumatophores

Anatomie kořene a stonku

- Primary Meristem includes
1. Protoderm
  2. Procambium
  3. Ground Meristem

Stonek

Funkce stonku:

1. transportní – spojuje kořeny s listy, květy a plody - transpirační a asimilační proud
2. zásobní - oddenková hlíza bramboru *Solanum*
3. rozmnožovací - šlahouny jahodníku *Fragaria*
4. fotosyntetická - krom vlastní fotosyntetické aktivity stonek umožňuje nejvýhodnější rozložení listů

Stonek

Prýt = stonek a listy + eventuálně reprodukční orgány (květ)

stvol = bezlistý stonek – pampeliška, prvosenka *Primula*

stéblo = dutý nebo plný stonek trav s kolénky, z nichž vyrůstají přisedlé, dlouhé listy

lodyha = olistěný stonek – kopřiva, hluchavka

oddenek = podzemní stonek - rákos, pýr, konvalinka

Stonek může být **válcovitý** - žito *Secale*, **čtyřhranný** - hluchavka *Lamium*, **trojhranný** - papyrus *Cyperus*, **vícehranný** - některé kaktusy, **křídlatý** - s vyniklými lištami na hranách - kostival *Symphytum*

Stavba stonku

Na vrcholu bývá **terminální pupen**.

Nodi = uzliny = místa na stonku, odkud vyrůstají listy a **axilární (postranní) pupeny**

Internodia = část stonku mezi uzlinami.

U lián mohou být velmi dlouhé, naopak u rostlin s přízemní růžicí listů velmi krátké.

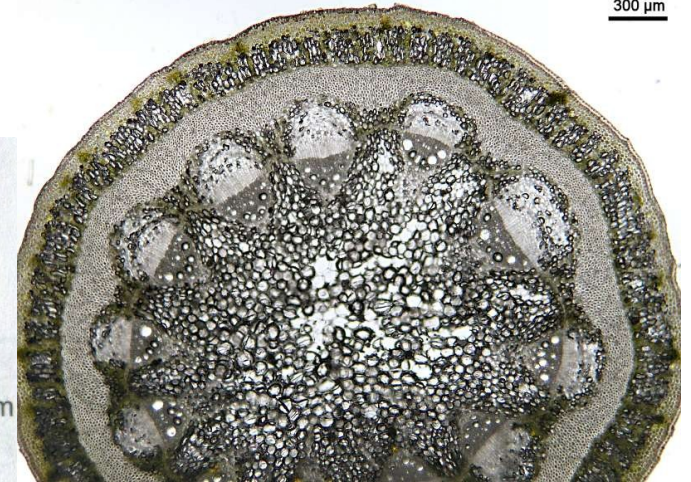
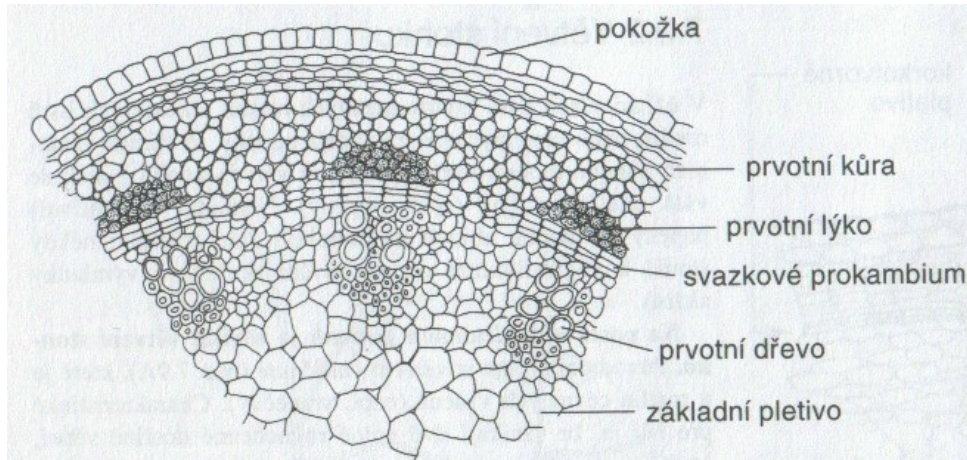

Větvení stonku

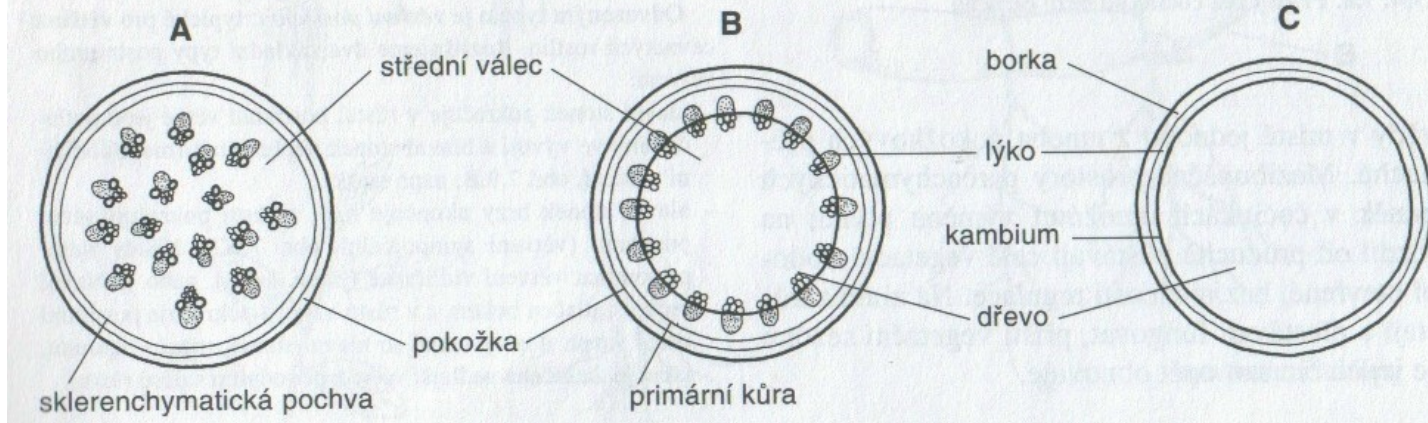
1. **Vidličnaté** = vzniknou dvě úplně stejné rovnocenné postranní větve, které se pak větví dál - plavuň *Lycopodium*
2. **Postranní**
  - a. monopodiální - hlavní stonek pokračuje v růstu, postranní větve jsou potlačovány - smrk *Picea*
  - b. sympodiální - hlavní **stonek** uhýbá do strany, boční **větve** jej přerůstají – vinná réva

Anatomie stonku

300 μm

Obr. 7.6. Prvotní stavba stonku dvouděložné rostliny (schéma).

A.

Typy stonku

byliny - stonek nedřevnatí

dřeviny - vnitřní pletiva stonku jsou zdřevnatělá. Tvoří se kmen a koruna

keře - zdřevnatělé stonky se dělí už od země

polokeře - v horní části rostliny jsou stonky bylinné a na zimu odumírají - šalvěj *Salvia*

keřík - malý keř - vřes *Calluna*, borůvka *Vaccinium*

Přeměny stonku

šlahoun - nadzemní výběžky - jahodník *Fragaria*

úponky - vinná réva

brachyblasty = zdřevnatělé stonky s velmi omezenými internodii - modřín *Larix*

oddenkové hlízy - brambor *Solanum* - zásobní funkce

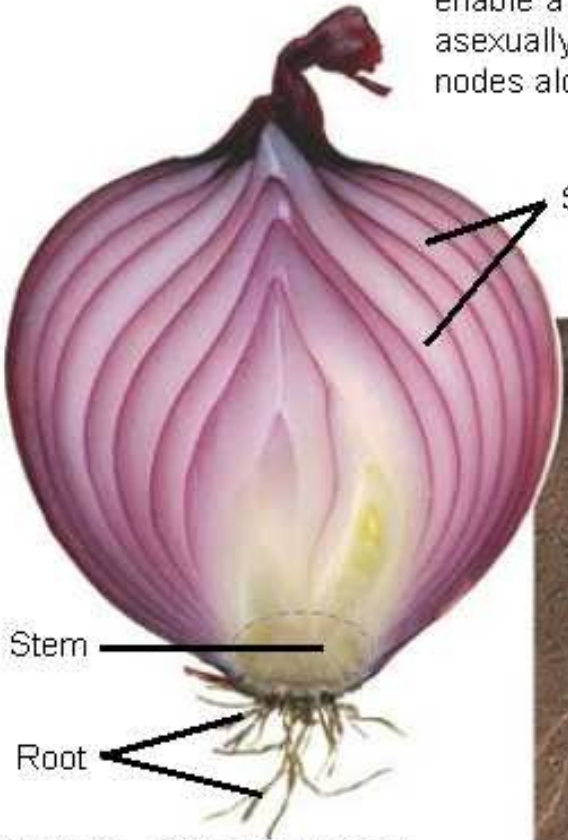
stonkové hlízy - kedlubna, ředkvička

kolce - trnka *Prunus*, hloh *Crataegus*

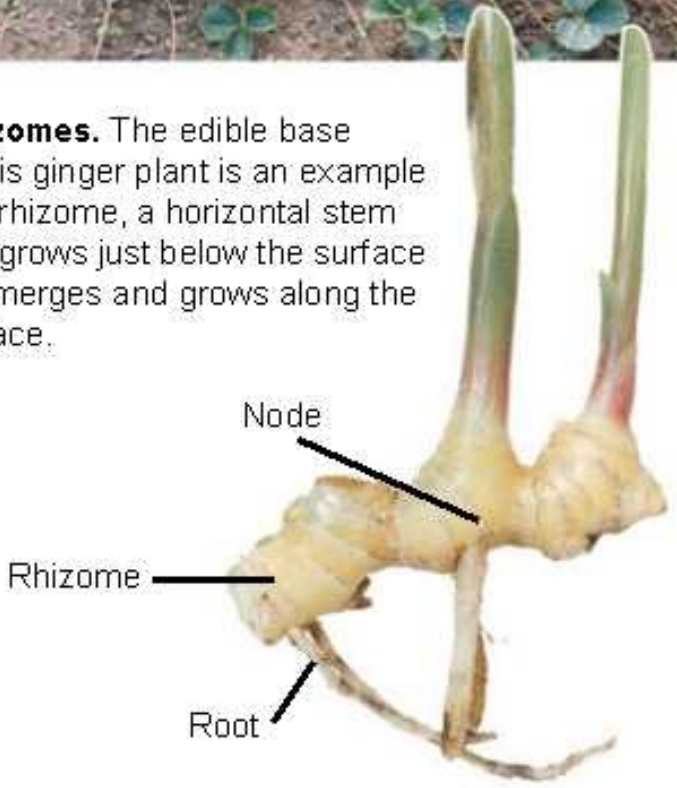
Modified stems

(a) Stolons. Shown here on a strawberry plant, stolons are horizontal stems that grow along the surface. These "runners" enable a plant to reproduce asexually, as plantlets form at nodes along each runner.

(c) Tubers. Tubers, such as these red potatoes, are enlarged ends of rhizomes specialized for storing food. The "eyes" arranged in a spiral pattern around a potato are clusters of axillary buds that mark the nodes.

(d) Rhizomes. The edible base of this ginger plant is an example of a rhizome, a horizontal stem that grows just below the surface or emerges and grows along the surface.

List

List je postranní, obvykle plochý zelený útvar, sloužící k **1. fotosyntéze** a **2. transpiraci**.

V ostrém kontrastu ke kořeni a stonku, které rostou (alespoň potenciálně) neomezeně, má list geneticky omezený růst.

List

- Názorně řečeno slouží list jako **solární kolektor** vyrábějící rostlině glukózu. Ze všech tří orgánů je list tvarově i funkčně nejplastičtější a v průběhu evoluce se vytvořilo množství různých typů listů s různými modifikovanými funkcemi jako je zásobárna vody, obrana proti býložravcům nebo dokonce lapač hmyzu.

Postavení listů

Podle vzájemné polohy míst, odkud listy vyrůstají rozlišujeme listy **střídavé**, **vstřícné** a **přeslenité**. Vždy jde o to, aby rostlina listy optimálně rozmístila vzhledem k slunečnímu záření.

Střídavé

Vstřícné

Přeslenité

V přízemní růžici

Postavení listů

Střídavé - z každé uzliny (nodu) roste jeden list. Listy jsou uspořádány ve spirále, která vznikne spojením bází nejbližších listů.

Vstřícné - z jedné uzliny vyrůstají dva listy proti sobě. Sousední páry vstřícných listů jsou často otočeny o 90° (=listy **křížmostojné**, typicky u hluchavkovitých *Lamiaceae*).

Vstřícné

Postavení listů

**Listy v
přízemní
růžici**

Přeslenité - z jedné uzliny vyrůstá tři a více listů (Vraní oko čtyřlísté *Paris quadrifolia* - 4 listy, někdy i 3 nebo 5)

Morfologie listu

Hlavní části listu: **řapík**, **čepel** a **žilnatina**.

Čepel je plochá část listu. Podle charakteru čepele rozeznáváme

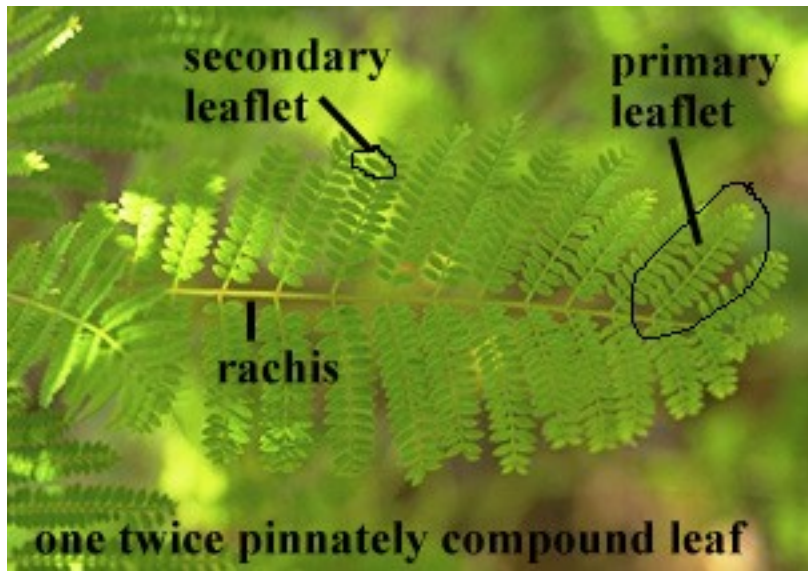
1. listy jednoduché (celistvé a členěné) a

2. listy složené (zpeřené nebo dlanitě složené)

Tvary listů

(ukázky)

List dvakrát zpeřený

List sudozpeřený

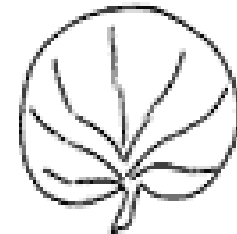
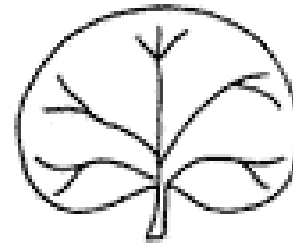
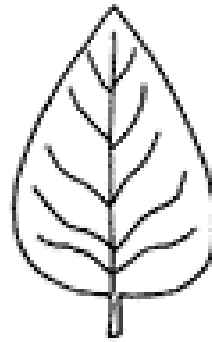
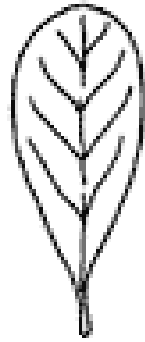

Tvar listů

Shapes of Leaves

deltoid
(triangular)

reniform
(kidney-shaped)

cuneate
(wedge-shaped)

cordate
(heart-shaped)

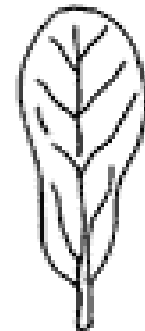
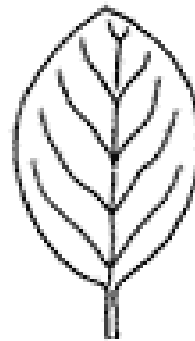
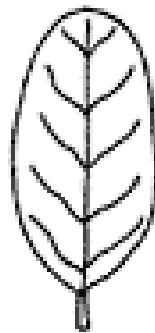
orbicular
(circular)

lanceolate

oblong

oval

obovate

linear

oblanceolate

elliptical

ovate

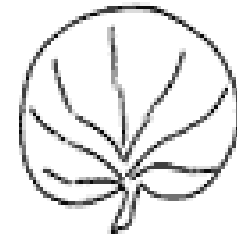
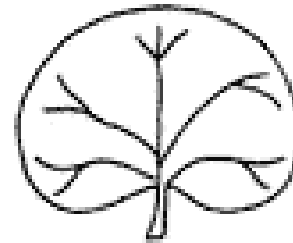
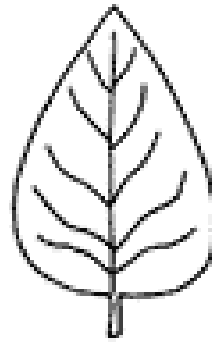
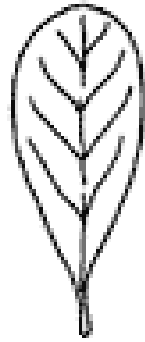
spatulate

Tvar listů

Shapes of Leaves

deltoid
(triangular)

reniform
(kidney-shaped)

cuneate
(wedge-shaped)

cordate
(heart-shaped)

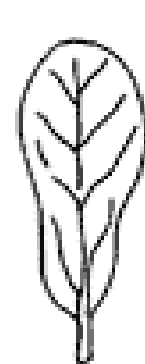
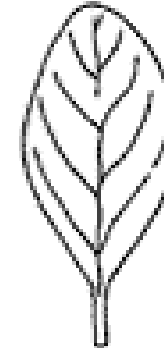
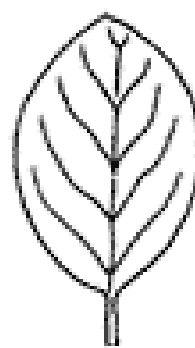
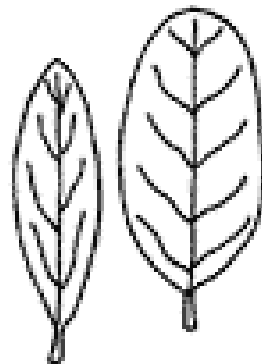
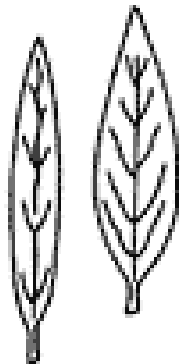
orbicular
(circular)

lanceolate

oblong

oval

obovate

linear

oblanceolate

elliptical

ovate

spatulate

Listová žilnatina

jednoděložných a dvouděložných

**Jednoděložné rostliny -
souběžná**

**Dvouděložné rostliny -
síťnatá**

Modified leaves

- (a) Tendrils. The tendrils by which this pea plant clings to a support are modified leaves. After it has “lassoed” a support, a tendril forms a coil that brings the plant closer to the support. Tendrils are typically modified leaves, but some tendrils are modified stems, as in grapevines.

- (b) Spines. The spines of cacti, such as this prickly pear, are actually leaves, and photosynthesis is carried out mainly by the fleshy green stems.

- (c) Storage leaves. Most succulents, such as this ice plant, have leaves modified for storing water.

- (d) Bracts. Red parts of the poinsettia are often mistaken for petals but are actually modified leaves called bracts that surround a group of flowers. Such brightly colored leaves attract pollinators.

- (e) Reproductive leaves. The leaves of some succulents, such as *Kalanchoe daigremontiana*, produce adventitious plantlets, which fall off the leaf and take root in the soil.

Hospodářský význam listů

Potravina - zelí, kapusta *Brassica*, špenát *Spinacia*, salát *Lactuca*, cibule *Allium*

Léčivky - máta *Mentha*

Textilní rostliny – len, sisal

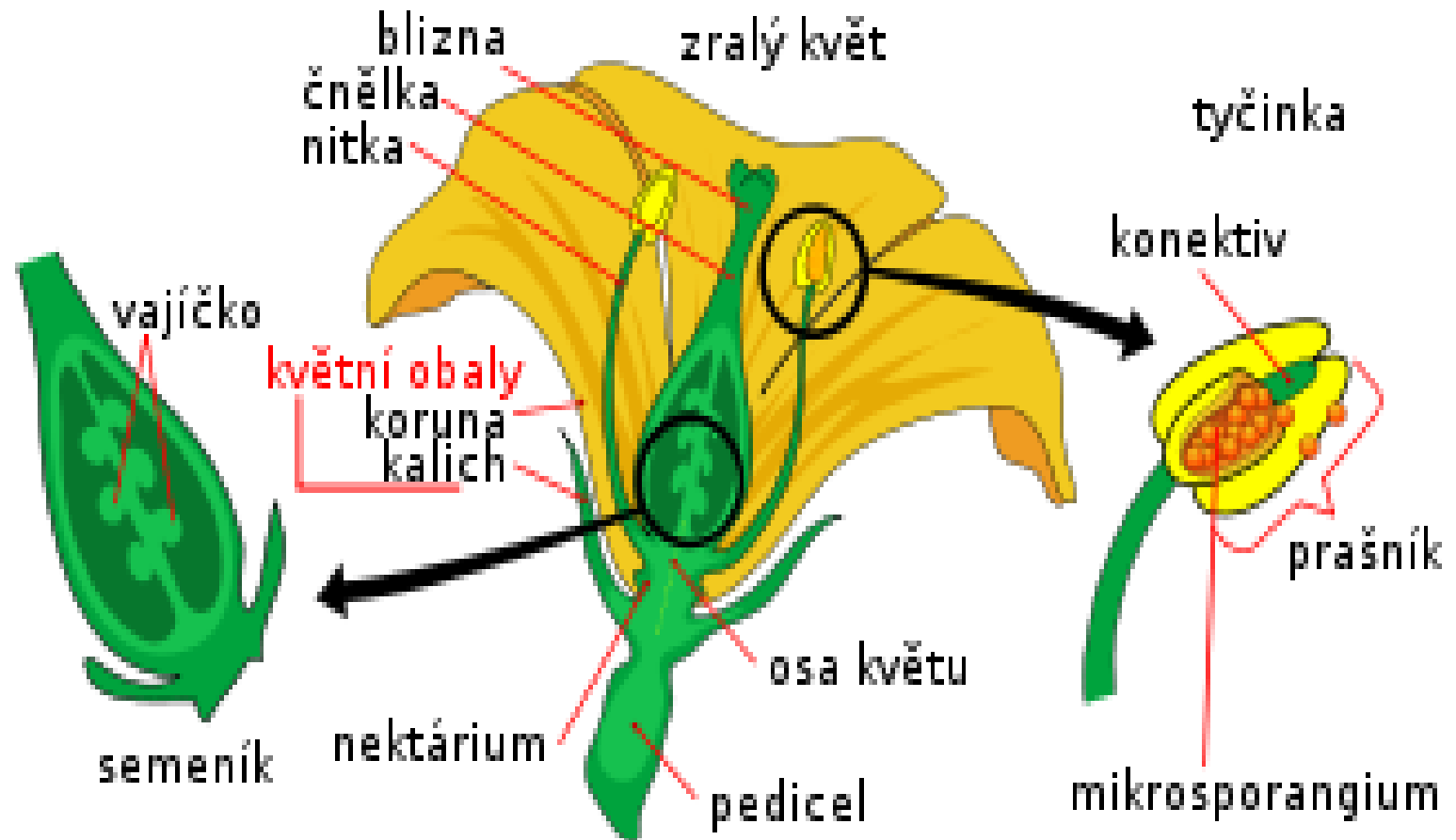
Koření - majoránka *Majorana*, vavřín (=bobkový list) *Laurus*

Pochutina - čajovník *Thea*

Tabák - *Nicotiana*

Píce pro hospodářská zvířata

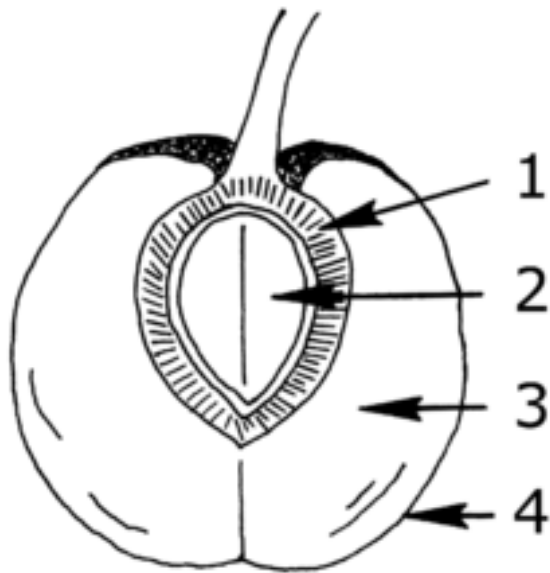
Květ

Plod

Stavba: oplodí a semena

Dělení plodů podle oplodí (dužnaté a suché) a další dělení podle počtu a rozložení semen

1. Endokarp
2. Semeno
3. Mezokarp
4. Exokarp (slupka)

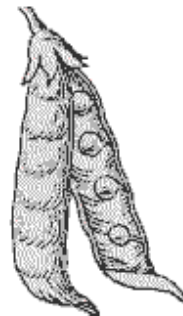
Plod

mečík

tobolka

struk

šesť'a

zrno

orešok

nažka

bobuľa

plodstvo nažiek

kôstkovica

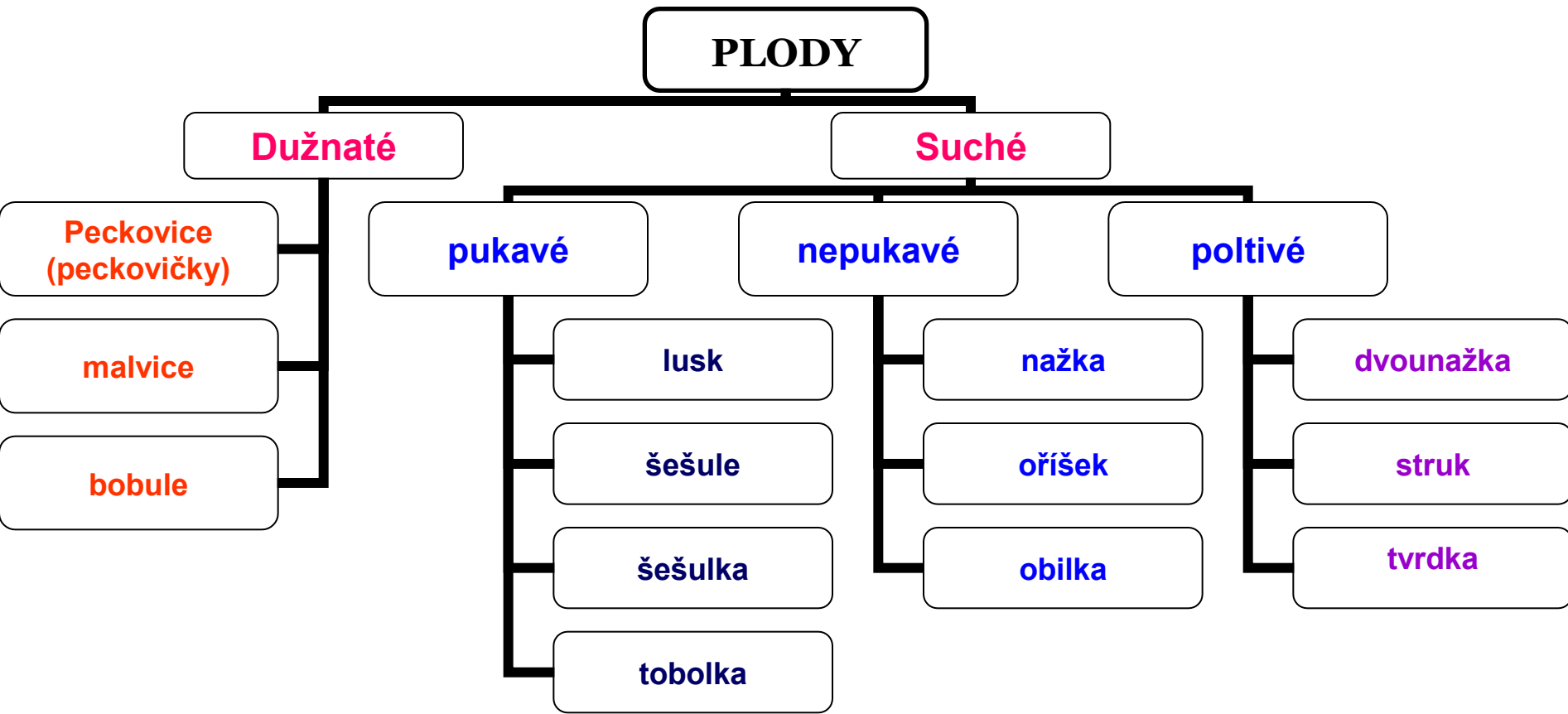
malvica

Obr. Suché a dužinaté plody

Rozdělení plodů

Tvary plodů i jejich stavba jsou velmi rozmanité. Plody jsou tříděny podle počtu plodolistů, ze kterých vznikají, podle obsahu vody a pevnosti mechanických pletiv v době zralosti a podle způsobu jakým uzavírají nebo uvolňují zralá semena.

Peckovice a peckovičky

bluma

nektarinky

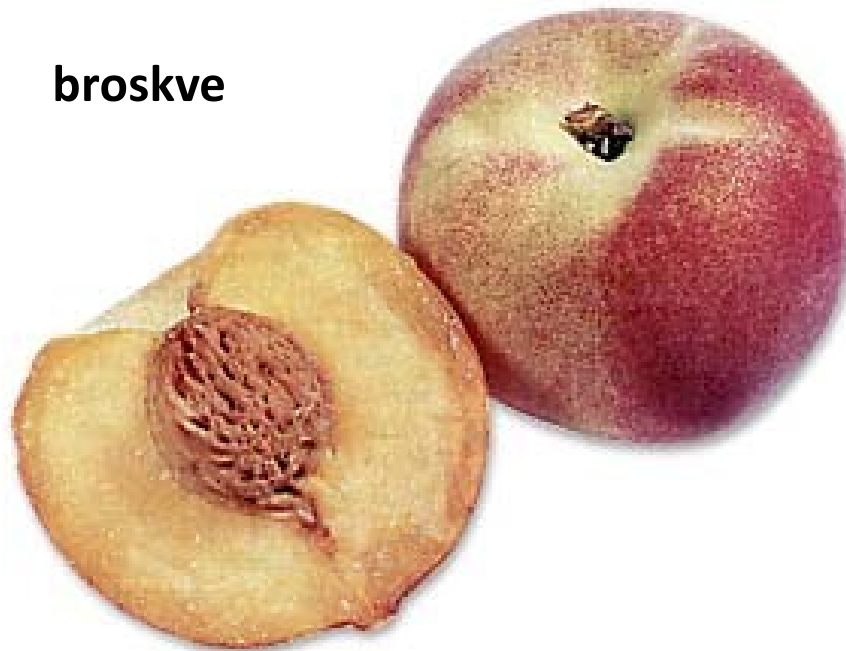
ostružník

višně

broskve

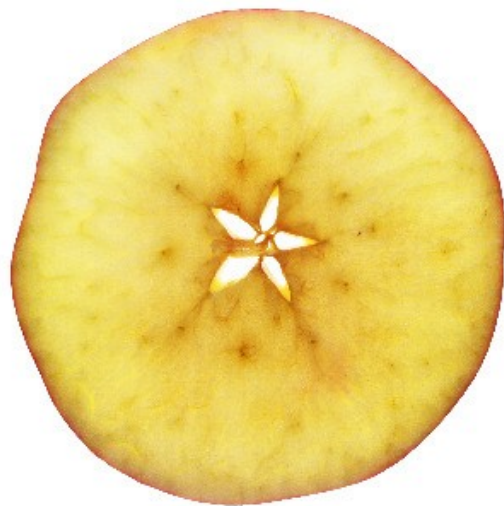
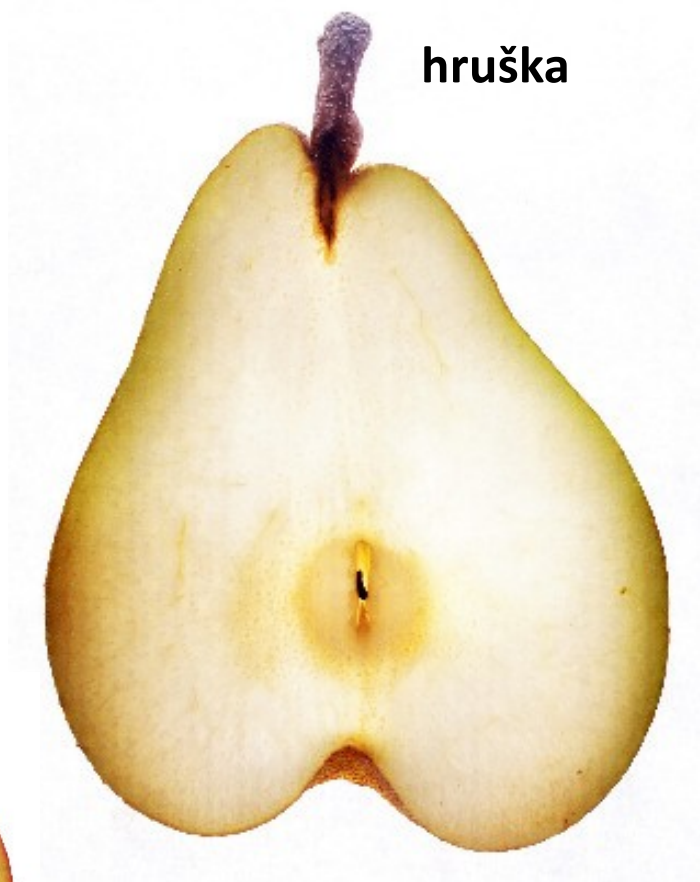
švestky

třešně

Malvice

jablko

jeřabiny

Černý bez

Bobule

Bobule tisú

trnka

Suché plody

- tvoří morfologicky velmi rozmanitou skupinu.
- obsah vody v době zralosti zpravidla nepřesahuje 20 %.
- Obaly jsou zpravidla silně sklerenchymatizované a chrání semena v době zrání, ale i v dalších obdobích, až do doby příznivé pro klíčení.

A. Pukavé

-Jedno i víceplodolistové, v době zralosti se otvírají, vícesemenné

Lusk (hrách, fazole, sója)...otvírá se dvěma chlopněmi od vrcholu

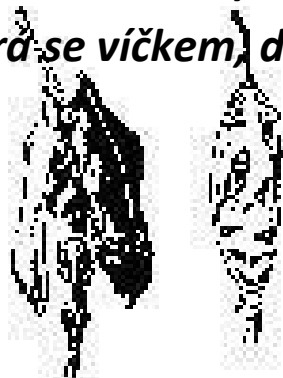
Měchýřek (blatouch, sasanka)...otvírá se štěrbinou, jednopouzdrový

Šešule (řepka olejka, hořčice)...otvírá se ve švech dvěma chlopněmi

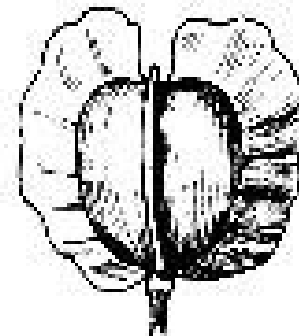
Šešulka (kokoška pastuší tobolka)

Tobolka (mák)...otvírá se víčkem, děrami, zuby

šešule

šešulka

MĚCHÝŘEK

pivoňka

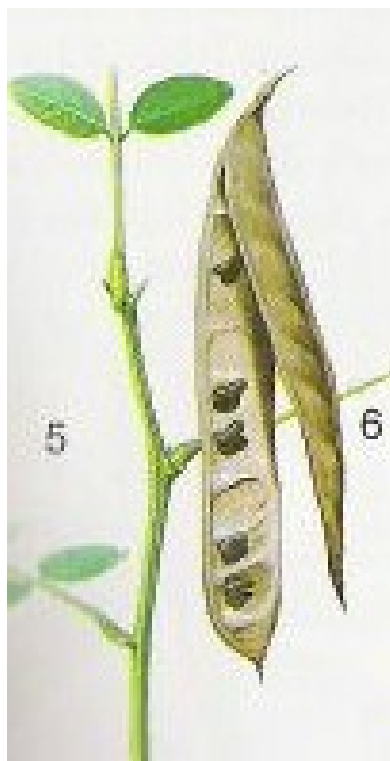

LUSK

Hrách

trnovník

rohovník

štředretec

dřezovec

hrachor

Sója

TOBOLKA

mák

ocún

řebčík

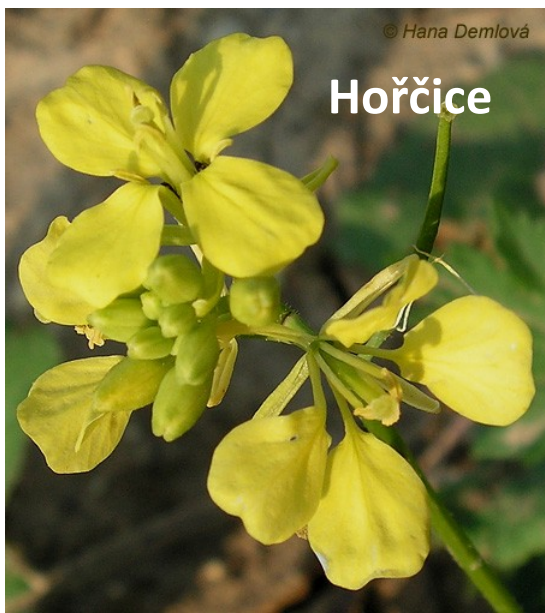
len

ŠEŠULE (ŠEŠULKA)

© Hana Demlová

Hořčice

Penízek rolní

Penízek modravý

křen

Kokoška pastuší tobolka

měsíčnice

B. Nepukavé

- *Jedno i víceplodolistové, jednosemenné, od mateřské rostliny se odděluje celý plod*

Nažka (pampeliška, slunečnice, podběl, bodláky,...) ...v celosti opadavý, má blanité nebo kožovité oplodí

Oříšek (líška, lípa,...) ...tvrdé oplodí, které volně objímá semeno

Obilka (obilniny, kukuřice, trávy,...) ...osemení a oplodí spolu srůstá

slunečnice

NAŽKA

plamének

OŘÍŠEK

Bukvice (buk)

habr

OBIILKA

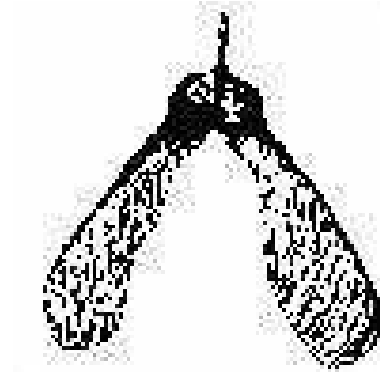
C. Poltivé

- *Dvou až víceplodolistové, vícesemenné, ve zralosti se rozpadají na jednosemenné díly*

Struk (ohnice)

Dvounažka (javor)...dělí se na 2 jednosemenné části

Tvrдка (hluchavkovité)...poltí se na 4 jednosemenné díly

DVOUNAŽKA

TVRDKA

hluchavka

jahody

Smetánka lékařská

Růže šípková

Rostliny kvetoucí

Je to největší rostlinná skupina, jsou to například:

Mateřídouška úzkolistá

Kopretina bílá

Rostliny nekvetoucí

Tyto rostliny nevytvářejí květy, jsou to například:

Kaprad' samec

Spodní strana listů s výtrusy

Přeslička lesní

Ploník obecný

Rostliny užitečné

Patří sem například hospodářské rostliny, ovoce, zelenina...

Len setý

Bavlník stromový

Jabloň

Rostliny okrasné

Patří sem rostliny pěstované pro okrasu, květiny...

Růže „Perfect moment“

Zlatice převislá „Zlatý déšť“

Jedovaté rostliny

Patří sem rostliny jedovaté pro člověka, nikdy je **nesmíme** ochutnávat a musíme je dobře **znát**.

Durman obecný

Rulík zlomocný „Třešně smrti“

Léčivé rostliny

Patří sem rostliny používané k léčbě

Třezalka tečkovaná

Divizna velkokvětá

Chráněné rostliny

Patří sem rostliny které jsou na pokraji vyhuby. Nesmíme je svévolně trhat ani nijak ničit

Písečnice velkokvětá

Rosnatka prostřední

Nepukalka plovoucí

Použité zdroje :

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cibule.jpg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Posidonia_oceanica_old_rhizoma.jpg,

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Patates.jpg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fragaria_turupensis.jpg?uselang=cs

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Morelasci.jpg?uselang=cs>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Budding_yeast_tomography.jpg

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stickling2.jpg?uselang=cs>

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Daisies1.jpg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thymus_serpyllum_001.JPG

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dryopteris_felix-mas_001.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dryopteris_felix-mas3_ies.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Equisetum_sylvaticum_180607.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Polytrichum_commune.2.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grand-Reng_JPG01.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Linum_usitatissimum_bgiu.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rosaceae_Malus_pumila_Malus_pumila_Var_domestica_Apples_Fuji.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gossypium_arboreum2.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rosa_Perfect_Moment_1.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Forsythia_suspensa3.jpg

Použité zdroje :

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Atropa_belladonna_001.JPG

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Atropa_belladonna_004.JPG

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Koeh-051.jpg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hypericum_perforatum_007.JPG

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Verbascum_thapsiforme_309.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arenaria_grandiflora_a1.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Drosera_intermedia_on_Ashdown_Forest.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Salvinia_natans1.jpg

Ze zdrojů čerpáno 20.8.2011